

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Мажарова Дмитра Володимировича

на тему «Моделі оцінювання ефективності функціонування банківських

установ в умовах нестабільного економічного середовища»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії

в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дослідження

Нестабільність національних економік різних країн світу, нерівномірність їх економічного розвитку, які посилюються значною волатильністю сучасних фінансових ринків є причиною частих банківських криз та сприяють виникненню світових фінансових потрясінь. У цьому контексті проблема забезпечення ефективного функціонування українських банків є особливо важливою та актуальною в сучасних умовах активних глобалізаційних процесів на світових ринках капіталу.

Аналіз підходів щодо визначення категорії «ефективність функціонування банку» показує відсутність єдиного підходу у науковців. Здебільшого при дослідженні ефективності основна увага у науковій літературі фокусується на визначенні лише efficiency (продуктивності), повністю нехтуючи або недооцінюючи при цьому effectiveness (результативність), яка

само оцінює рівень досягнення банком поставлених стратегічних цілей. Крім цього дуже часто такі економічні категорії, як ефективність, продуктивність, результативність трактуються у літературі неоднозначно, підміняючи подекуди їх економічну сутність.

У зв'язку із цим, на сьогодні проблема удосконалення існуючих та розроблення нових теоретико-методологічних підходів та економіко-математичних моделей оцінювання ефективності функціонування банку є одним із найважливіших завдань, які стоять перед вітчизняними науковцями та практиками.

Дисертаційне дослідження виконано у рамках наукових досліджень кафедри економіки та менеджменту Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, а саме, в процесі розроблення комплексної теми: «Моделі та інформаційно-комунікативні технології управління складними соціально-економічними системами» (державний реєстраційний номер 0117U005401) та «Соціально-економічні системи в умовах глобалізації: проблеми моделювання та управління» (державний реєстраційний номер 0116U008869), про що свідчить довідка про зв'язок дисертаційної роботи Мажарова Дмитра Володимировича на тему «Моделі оцінювання ефективності функціонування банківських установ в умовах нестабільного економічного середовища» з науковими програмами, планами, темами Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Зазначене вище зумовлює актуальність теми дисертаційної роботи Мажарова Д.В., присвяченого удосконаленню теоретико методологічних положень та інструментарію побудови математичних моделей та методів оцінювання ефективності функціонування банку.

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків та пропозицій

Достовірність результатів дисертаційної роботи визначається тим, що розроблені економіко-математичні моделі оцінювання ефективності

банківського бізнесу сформульовані на основі дослідження наукових праць зарубіжних і вітчизняних вчених та практиків з фінансового та банківського ризик-менеджменту, моделювання ефективності роботи банківських установ, оцінювання основних показників банківської діяльності. Низка запропонованих теоретичних положень та економіко-математичних моделей узгоджуються із реальними статичними даними кредитно-банківської системи України. У дисертації дотримані правила організації наукових досліджень та методику обробки дослідної інформації.

Обґрунтованість отриманих у дисертаційній роботі наукових положень підтверджується достатньою апробацією на міжнародних та всеукраїнських конференціях, значною кількістю публікацій у провідних вітчизняних і закордонних виданнях та реальним практичним впровадженням результатів дослідження.

Слід підкреслити системність роботи, про яку свідчить логіка викладення матеріалу дисертації. План дисертації в цілому складений вдало, структура роботи є логічною. В ній чітко сформульовано актуальність теми, мету і завдання дослідження, обумовлені об'єктом і предметом аналізу, сукупністю методів і засобів наукового пошуку, а також обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

На основі аналізу сучасних методологічних підходів до побудови моделей оцінювання ефективності функціонування банківських установ автором розроблено систему економіко-математичних моделей, яка дає змогу визначити фактори, що справляють статистично значущий вплив на показники ефективності діяльності українських банків, запропоновано підхід до оцінювання ефективності діяльності банків, в основу якого покладено визначення ефективності як середнього значення оцінок ефективностей на основі DEA моделей, проаналізовано причинно-наслідкові зв'язки між показниками ефективності та прибутковості банківського бізнесу тощо.

Заслуговує на увагу запропонований метод оцінювання ефективності за прибутком та за витратами українських банків на основі посередницького

підходу в моделях аналізу стохастичних границь, які дозволяють врахувати статистичний шум при оцінці ефективності різних груп банків та встановити, що транслогарифмічна функція найкраще апроксимує стохастичну границю ефективності як за прибутком, так і за витратами (стор.65-82).

У доробку дисертанта також система моделей панельної регресії, яка дає змогу визначити чинники, що справляють статистично значущий вплив на ефективність банківського бізнесу в Україні. Автором було показано, що в усіх отриманих моделях адекватність капіталу та обсяги резервування капіталу найчастіше виступають у ролі статистично значимих факторів, які пов'язані із показниками ефективності зворотнім зв'язком. Розмір банку, який визначався часткою його активів у сукупних активах усієї банківської системи, відіграв суттєве значення лише при оцінюванні DEA ефективності із змінним ефектом масштабу (стор.143-160).

Практичне застосування можуть мати розроблені у роботі орієнтовані на вхід DEA моделі із змінним VRS та постійним CRS ефектами масштабу, оскільки вони дозволили автору провести аналіз ефективності масштабу діяльності вітчизняних банків. Аналіз показав, що більшість малих українських банків функціонують в зоні IRS, тобто масштаб їх діяльності є замалим для отримання максимальної віддачі при існуючих вхідних ресурсах (стор. 102-110).

3. Новизна наукових результатів, отриманих в дисертації

До найбільш важливих результатів дисертаційної роботи, які характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок автора у розв'язання актуальної науково-прикладної проблеми оцінювання та моніторингу ефективності банківської діяльності і, відповідно, розвиток економічної науки, слід віднести:

підхід до оцінювання ефективності діяльності банків, який ґрунтується на визначення середнього значення DEA оцінок ефективності, у результаті чого

було отримано узагальнені оцінки ефективностей із змінним VRS та постійним CRS ефектом масштабу. Використання оцінок ефективності розроблених DEA моделей дозволило врахувати більше внутрішньобанківських факторів ніж при традиційному DEA аналізі, отримати середнє значення ефективності масштабу та визначити банки, які працюють із спадною та зростаючою віддачею від масштабу (стор. 92-110);

побудовану систему економетричних моделей, яка пов'язує показники ліквідності, ризику, фінансової стійкості, прибутковості та форми власності із показниками ефективності діяльності українських банків. На відміну від традиційних підходів побудовані моделі враховують індивідуальні особливості банків через використання моделей з фіксованим ефектом (FEM) та моделей із випадковим ефектом (REM) (стор. 143-161);

використання тесту Грейджера на причинність для аналізу каузального зв'язку між показниками ефективності та прибутковості роботи українських банків, що дало змогу ідентифікувати показники діяльності банку, які спричиняють суттєвий вплив на прогнозування ефективності його роботи (стор. 117-130);

запропонований інтегральний показник ефективності функціонування банківської установи, який було отриманого у вигляді зваженої суми показників ефективності на основі DEA підходу, показників ефективності операційної роботи банку, показників ефективності використання ресурсів банку, показників стійкості та ризику (стор. 165-175);

методи оцінювання ефективності функціонування українських банків за прибутком та за витратами, які ґрунтуються на використанні моделей аналізу стохастичних границь SFA (Stochastic Frontier Analysis) на основі посередницького підходу і які дали змогу врахувати статистичний шум при оцінці ефективності різних груп банків та встановити, що транслогарифмічна функція найкраще апроксимує стохастичну границю ефективності.

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основний зміст роботи опубліковано у 19 друкованих наукових працях, серед яких 8 статей у наукових фахових виданнях, 2 публікації у міжнародних виданнях, 9 матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 8 друк. арк., з яких особисто автору належить 6,5 друк. арк.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного змісту роботи становить 185 сторінок і містить 52 таблиці та 36 рисунків. Список використаних джерел налічує 172 найменування на 19 сторінках, 6 додатків розміщено на 13 сторінках.

5. Значимість результатів дослідження для науки і практики

Серед результатів, що мають теоретичну цінність, перш за все слід виділити розроблену систему моделей панельної регресії, яка дає змогу визначити фактори, які справляють статистично значущий вплив на показники ефективності діяльності українських банків та побудовану схему причинно-наслідкових зв'язків між показниками ефективності та прибутковості.

Наукові розробки автора та отримані результати використані в АБ «Укргазбанк» при визначенні факторів, які справляють статистично значущий вплив на ефективність фінансової установи та у навчальному процесі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка при викладанні дисциплін: «Дослідження операцій», «Фінанси та кредит», «Моделювання економіки» та «Прикладна економетрика».

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертаційної роботи і автореферату

Високо оцінюючи результати дослідження і відзначаючи достатній рівень обґрунтованості теоретичних, методологічних та прикладних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логічність викладу матеріалів, доцільно звернути увагу на низку зауважень, деякі дискусійні положення дисертаційної роботи та певні недоліки в ній, а саме:

1. У роботі основну увагу було акцентовано на параметричних та непараметричних моделях оцінювання ефективності, тоді як коефіцієнтний підхід було представлено лише коефіцієнтом CIR (cost to income).

2. При побудові інтегрального показника ефективності банківської діяльності (п.3.3) автором було використано показники стійкості та ризику, що потребує додаткової аргументації.

3. У роботі було використано лише одне значення ефективності при сталій віддачі від масштабу (CRS ефективність), тоді як при змінній віддачі від масштабу було обчислено два значення VRS ефективності - для орієнтованих на вхід та вихід моделей, що потребує додаткового роз'яснення.

4. Автором було розроблено інтегральний показник ефективності функціонування банків EI (стор. 170-175), який ґрунтується на бальній оцінці різних показників діяльності фінансової установи, проте у роботі недостатньо уваги приділено обґрунтуванню граничних значень цих показників (табл. 3.22).

5. Доволі дискусійним є твердженням автора, що масштаб діяльності практично усіх найбільших українських банків є завеликим, (стор. 163) що потребує додаткової аргументації.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Мажарова Д.В., виконану на належному теоретико-методологічному і методичному рівні, а значна їх частка може сприйматися радше як рекомендації щодо подальших наукових пошуків.

7. Загальний висновок

Дисертаційне дослідження за змістом відповідає спеціальності 051 «Економіка», а за якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Обрана тема дисертаційної роботи є актуальною та розкритою; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи виконано; результати дослідження мають наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність.

Дисертація на тему «Моделі оцінювання ефективності функціонування банківських установ в умовах нестабільного економічного середовища» за своїм змістом відповідає вимогам пунктів 9, 10, 11 і 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167, а її автор – Мажаров Дмитро Володимирович – заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

завідувачка сектору енергетичної безпеки
та енергозбереження відділу промислової
політики та енергетичної безпеки Науково-дослідного
центру індустріальних проблем розвитку НАН України,
доктор економічних наук, професор

Губарева І.О. Губарева І.О.

Підпис Губарєвої І.О. засвідчую,

Вчений секретар НДЦ ІІР НАН України

Белікова Н.В. Белікова

національний
для Стефанюка
03.09- 52/17 3
05 05 10 21